

SZÜLŐFÖLD ÉS ELKÖTELEZETTSÉG A SZÁZADELŐ IRODALMÁBAN SZERGEJ JESZENYIN

DR. CS. VARGA ISTVÁN

(Közlésre érkezett: 1974. december 15.)

„Mindennél nagyobb volt bennem a szülőföld iránti szeretet, amely elemi erővel vonzott, gyötört és égetett.”

Jeszenyin

Hagyomány és korszerűség

A századforduló szellemi-politikai-társadalmi forrongások, robbanás-szerű természettudományos, ipari-technikai fejlődés kíséretében temette a múltat: a 19. századot. A születő új és az uralmát dühödten védelmező régi ádáz harcot vívott. A burzsoá rend ellen, az imperializmusba átnövő kapitalizmus ellen a történelmi küzdőtérré lépett proletariátus vette fel a küzdelmet. A proletariátus lett a társadalmi-politikai harc vezető ereje. A város, az utca népe váltotta fel a sokszázados történelmi küldetést betöltött, egykor alapvető jelentőségű nagy osztályt, a „föld népét”: a parasztságot.

A változást a fejlődés hozta magával. Nyugaton előbb kezdődött el a folyamat. Így történt, hogy a nyugati országokban már a 19. század második felében perifériára szorult a paraszti téma. [1] A paraszti életforma — a parasztság számának, társadalmi súlyának megfelelően — leginkább Közép-Kelet-Európában és a fejlődésben elmaradott Spanyolországban volt jellegadóan meghatározó. Éppen itt voltak a legnagyobbak a vajúdas gyötrelmei, a parasztságra — és a belőle növekvő, erősödő proletariátusra is — itt nehezedett a legnagyobb nyomás. A világméretű társadalmi változások sokasodó jelei közepette, „a végleges kapucsukás előtt még egyszer megszólal Európa-szerte a parasztság, legalábbis dalban, hattyúdalban”. [2] Nem együttesen, nem is egymással összhangban szóló kórust alkotva, csupán egy nagy történelmi osztály utolsó dalosaiként. Kezdetben egymásról mit sem tudnak, de még magányosan is, egymástól térben távol, de jórészt egyidőben jutnak el lélekben elkötelezetten az emberi teremtőerő századokba nyúló forrásvidékére. Művészetükben hagyomány és hűség korszerűséggel párosulva vált értékalkotó tényezővé.

Federico Garcia Lorca

Spanyolhonban megszólal Lorca költészete. Csodálatos érzelmi izzásról, új költői látásról hoz hírt, amely egyetemes s kitartó önműveléssel szerzett tudásnak, és született tehetségnek az együtteséből származik. Az öt érzékszerv költőmestere volt, különösen a láttatásnak utolérhetetlen művésze. Nemcsak tudatosan, de tervszerűen is dolgozott: az andalúz gitánadalokat kutatva kultúrkörök találkozási pontjain, egymásra rétegződéseiben bukkant vitális mélyrétegekre. Ebből, a Németh László által „Európa alatti” kultúrának [3] nevezett mélyrétegből fakadó forrás beleáramlott Lorca művészetébe, s találkozott a legmodernebb újító törekvésekkel. Gondoljunk csak Lorca rendkívüli tudatosságát bizonyító elméleti írásaira, egyénien metaforagazdag, tájnyelvi színeket is felcsillantó költészetére, sajátosan szürrealista látásmódjára, vagy éppen a színpadi valóságbontás bizarrságig menő játékosságára, avagy motívumköreire: a granadai tájélményben is megjelenő minaretre, az égi és földi szerelem spanyol változataira, a gazdag folklórra, bikaviadalokra . . .

Lorca költői, drámaírói elveit gondos, világos tanulmányok őrzik, de ha írásaiból, műveiből kigyűjtenénk művészi elveit, akkor irodalmunk egész bartóki vonala Adytól Nagy Lászlóig ráismerne a maga törekvéseire. [4] (Alkat, tehetség, látásmód mély rokonsága hozta létre Nagy László fordításremekeit, amelyeket joggal tartunk az eredeti Lorca-versekkel egyenrangúaknak.) A *Cante Jondó*ban tárult Lorca elé az a csodálatos mélykút, amelyen át belátott ebbe az „Európa alatti”, nagy érzékenységű népi világba, amelynek remekeiben az érzés mélysége, igazsága, a megformálás tökéletes stilizáltsága ragadta meg. Ez a forrás vált művészetében tengerszemmélységűvé, ragyogó tisztasággal áradóvá.

A spanyol nép legjobb törekvéseit megszólaltató Lorca benne élt az eleven fejlődés áramában. Érzekelte, szüntelenül kutatta a népdal „Európa alatti” mélyrétegeit, melyet az európai művészet legmerészebb formabontó törekvéseivel hozott szintézisbe, amelyre nálunk főként a zenében van példa: Bartók és Kodály művészetében.

Ősrégi összefüggéseket, emlékeket idéznek örökké modern szépségű versei. Drámái is emberi-költői értékrendjéről vallanak, amelyben az élet, az új élet születése a legfőbb érték, és a szabadságban kiteljesedő létfontosság. Ettől fosztották meg Lorcat Franco csendőrei alkotóerejének teljében, 1936 augusztusában. *Antonio Machado* verse szerint „Látták kettesben sétálni a halállal, de nem félt kaszájától” A szemtanúk azt állítják, hogy sírva ment Franco csendőrei között a kivégzőhelyre. Németh László szavait idézzük: nem magát siratta meg, hanem a spanyol világ negy lehetőségeit, amelyek benne adtak találkozt, s az emberi nemet, amely annyiszor lel örült ürügyet, hogy önmaga legszebb reményeit elpusztítsa. [5] A szülőföld, a szabadság elkötelezettje volt Lorca, a felajánlott szökési lehetőséggel nem kívánt élni, a halált választotta, hogy szülőföldjén meghalva, példaként éljen tovább népe szívében.

A magyar parasztság képviselői nagy csapatban, két hullámban érkeztek az irodalomba. Többségükben származásra is népiek, a parasztság küldöttei, de máshonnet is vezettek ide utak. Illyés Gyula, a 19-es vöröskatonna Párizsból tér vissza, megjárva a forradalmi hullámon felemelkedett szürrealizmus iskoláját, hogy itthon a „Nehéz föld” énekeit, Dózsa népét riadóztató verseit mondja. Mellette sorakoznak a többiek: Németh László, akit az esztétikából szólítanak vissza a hazai gondok, hogy nemzedékszervező erőfeszítései közepette európai igénnyel, népi-nemzeti elkötelezettséggel remekművet hozzon létre esszében, drámában, regényben és műfordításban.

Tamási Áront Amerikából hívták vissza a szülőföld, Erdély csillagai, hogy őseinek két erős szellemi fegyverét [6], két ősi műfaji kifejezőmódját a *balladát és mesét* tüneményes poetikai színeképbontással megújítsa, hogy műveiben megírja az időtlen idők óta összetartozó föld és nép sorsát, [7] hogy Ábellel magasra emeltesse a szegények zászlaját. Veres Péter, az alföldi parasztság küldötte, a „Hortobágy mellyékéről” érkezett. Megírja a fizikai munka poézisét, a zsellérsorsot, a nép vágyait, elvégzi műveiben a folklór, a népelet leltárszerű megörökítését. Szabó Pál meglelt emberként adta fejét írásra, folyóirat-szerkesztésre. Népe boldogságvágyát, az életöröm színeit epikus formákban ábrázolja. A szegényparasztság mondhatatlan mélységű rétegéből érkezett Sinka István, a „fekete bojtár”, aki első versét — papír hiányában — csizmaszárra írta. De jöttek a többiek is: Darvas József, Erdei Ferenc, Kodolányi János, Féja Géza. Összefoglalóan a „népi” [8] irodalom képviselőinek nevezzük őket. Többüket már most is, életművük legnagyobb része alapján a magyar szocialista irodalom részeinek tudhatjuk. A „népi” írói mozgalom 1937-ben, a Márciusi Frontban jutott el csúcspontjára. Megkülönböztető jegye a „népi” irodalomnak, hogy a fennálló társadalmi renddel szemben jött létre, sokat merítve a szocialista, marxista eszmékből, így a többi haladó irányzattal együtt fő részese volt a magyar progresszióknak.

A szülőföld, a hazai gondok elkötelezettjei voltak, az emberhez méltó társadalmi rendért küzdöttek, a humánusot védték — a fasizálódás és a háború éveiben is —, a demokratikus átalakulás volt legfőbb politikai céljuk a nemzeti függetlenséggel együtt. Legjobb törekvéseiket a szocialista irodalom legnagyobbja, József Attila fogalmazta versbe örökérvényűen, páratlan művészi hitellel.

Az átváltásélmény náluk sajátosan jelentkezett, hiszen ők a változást sürgették, tehát múlthoz kötődésük értékörzően haladó volt. Más volt, bizonyultabb volt az orosz Jeszenyin viszonyulása a múlthoz és az Október hatására megváltozott jelenhez. Nálunk a felszabadulás utáni fejlődés rohamos átalakulást hozott, sok vonatkozásban hasonlót a társadalmi, politikai életben, valamint a paraszti életformában. Talán az indítóélmény, a költődések, az élményvilág hasonlósága, a lírát gazdagító élménykörök sok-sok azonossága és a metaforagazdag költői nyelv, friss szemlélet, a festői képi látásmód, ritmus rokonítja annyira Lorca, Jeszenyin költészetét. Magyar

társaikkal legmélyebben a szülőföldről és néphez fűződő hűség és elkötelezettség rokonítja a világirodalom két egyszeri tüneményét: Jeszenyint és Lorcát.

Az átváltásélmény legnagyobb költője: Szergej Jeszenyin

I.

Oroszország hatalmas térképén, valahol az ősrégi Rjazany alatt egy alig észrevehető pontocska jelöli Kosztantyinovót, azt az Oka-parti falucskát, amelyben 1895. szeptember 21-én Szergej Jeszenyin született. A régi falu az Oka meredek jobb partján néhány kilométer hosszúságban húzódott, követve a szelíd dombok hajlatait. Mintegy 600 udvar és ház jelentette a falut, amely elnyúlt a szomszédos *Volhona* felé, az meg *Kuzminszkoje* nevű nagyobb falu irányába. [9] Az ismeretlen vándor észre sem vette, hol ér véget az egyik falu, hol kezdődik a másik. Fél százada már, hogy a világ minden részéről emberek ezrei érkeznek ide, hogy tiszteletüket tegyék Jeszenyin szülőföldjén, hogy meglátogassák az egykori szülőház helyén emelkedő Jeszenyin-múzeumot, és gyönyörködjenek a költő legáradóbb ihletforrását adó táj szépségeiben. Titkokat is kutatnak, bejárják az emlékhelyeket, hogy a múzeum dolgozóinak szíves segítségével még közelebb jussanak egy nagy költő lelkét felnevelő tájhoz és legnagyobb fiának költészetéhez.

Jeszenyin lelki-szellemi önéletrajzát versei őrzik, életének legfőbb eseményeit egy szűkszavú biográfiában örökítette meg. A kétéves kisfiút szülei tehetős nagyapjának a gondjaira bízta, akinek 3 szilaj természetű fia volt. Velük töltötte gyermekkorát, sok felejthetetlen emlék, közös élmény köti nagybátyjaihoz. Még kisgyerek, amikor lóra ültetik és rögtön galoppba ugratják a tüzesvérű paripát, amelynek kantárszárát lélekszakadva szorítja a kisfiú. Úszni is úgy tanították, hogy csónakon bevitték az Oka közepébe és bedobták a vízbe, mint egy kiskutyát. Meg is tanult úszni, 8 éves korában ő helyettesítette nagybátyjainak a vadászatain a kutyát, a folyóba és a tavakba zuhanó vadkacsákért neki kellett úsznia. [10] A falusi gyerekek szabad életét élte. Sűrű erdő, lápos rét, nyírfás ciheres világa rejtette titkait. A táj és természet lenyűgözte szépségével az eszmélkedő fiút, akinek fizikai erejét is próbára tette a kemény paraszti munka. Kaszálni szeretett, különösen kora hajnalban harmatos fűvet a felkelő nap fényében fürödve. Innét valók Jeszenyin költészetének alapvető motívumai: erdők, mezők, kedves nyírfák, a búcsúzó nap fényében megcsillanó ciherecsék. Verseiben lelket ölt a táj, átlényegül, érző emberi lényként jelenik meg a növény- és állatvilág: ló, kutya, fűz- és juharfa, mindaz, ami kedves a költőnek. Így vall erről a korán nyíló, de élete végéig megőrzött tájszerelmről: „Тот, кто видел хоть однажды / Этот край и эту гладь, / Тот почти березке каждой / Ножку рад поцеловать.”

Szülei tanítót akartak belőle nevelni, beírták a *Spasz-Klepik*ben levő alapfokú egyházi tanítóképzőbe. Itt ismerkedett meg Puskin, Lermontov költészetével. Itt vált számára ellenszenvessé a múlt, ekkor fogalmazta meg vágyát a jobb, tisztább élet után felejthetetlen barátjának, Grisa

Panfilovnak írt levelében. [11] 1913-ban a moszkvai, *Sanyavszkij*ről elnevezett moszkvai *Népegyetemre* iratkozott be. Befejezni nem tudta, ehhez nem volt pénze, szülei pedig nem tudták segíteni. Ekkor már gyakorlott versíró, megjárta a mozgalom nevelő iskoláját is. Verse jelent meg a bolsevikok lapjában, agitációs irodalmat terjesztett, szolidaritási akciókon vett részt. Nyugtalan lelke tovább űzte, nekivágott a nagyvilágnak, az akkori fővárosba, Pétervárra ment. A messze tájakra évszakokra elszegődő, munkát vállaló ősei nyomán haladt, hogy meghódítsa a várost, a lehetőségek világát. A pétervári lapokhoz küldött versei iránt érdeklődő fiatalember utazása életének nagy sorsfordulója lett.

Először Blokot kereste fel, aki szívélyesen fogadta, elismerte tehetségét, de a veszélyekre is figyelmeztette. Gorkij is közölte néhány versét. Sikere példátlan, csak Puskinéhoz hasonlítható. Belekerült az irodalmi élet áradatába. A dekadensek az „érintetlen”, a faluról városba szakadt „őstehetséget” a maguk körébe igyekeztek vonni. A Gippiusz—Merezskovszkij házaspár szimbolista-dekadens szalonjának lett gyakori vendége a „szőke Lohengrin”. Gorkij Romain Rollandnak írt levelében írta: „A város olyan elragadtatással fogadta, amilyennel az ingyencek fogadják az epret januárban”. [12] Mindössze 18 éves volt, amikor megjelent a fővárosban, hogy az egyszerű élet iránti szeretetéről, szépségének egyszerűségéről daloljon, de húszéves korában már külsejében megváltozott, divatba jött ő maga is, költészete is. „Barátai borral itatták, a nők meg vérét itták”. [13]

1916-ban jelent meg első verskötetete, *Virrasztás* címen. Életútja ettől kezdve a szalonok világában folytatódik, de életerőt gyűjteni gyakran tér haza szülőfalujába. Életrajzának jelentős mozzanatait verseiben követhetjük nyomon, erre utal 1925-ben, halálának évében írt *Utam* című verse:

„... СТИХИ МОИ,
СПОКОЙНО РАССКАЖИТЕ
ПРО ЖИЗНЬ МОЮ.”

II.

Jeszenyin költészetéről sokan és sokfélét írtak és írnak ma is szerte a világon. A burzsoá kritikusok egy része a modern dekadencia egyik vezetőjének igyekszik kikiáltani, az orosz emigránsok a szovjethatalom áldozatának. [14] Gyakori a tévedés, a kitalálás, de még a rágalom is Jeszenyin életútjának, vívódásainak elemzéseiben, a róla szóló visszaemlékezésekben. Az tény, hogy külön hely illeti őt a szovjet-orosz irodalomban és a világirodalomban egyaránt. Az orosz népelet kitűnő ismerője, sorsának, örömeinek, fájdalmainak átélője, a falu, az évszázadokon át is — a természetben is — legalapvetőbb osztály, a parasztság küldötte. Magába szívta az orosz táj és természet szerelmeseként a nyíresek sóhaját, a mezők „kimeríthetetlen bánatát”, az ünnepnapokon megcsillanó derűt. Ősi üzenetet közvetített, ember és föld ősrégi egygé forrottságát, bensőséges, meghitt viszonyát fejezte ki, örökítette meg verseiben.

Gorkij szavait az idő igazolta: „Jeszenyint nem lehet elrejtteni, nem lehet valóságunkból kivonni.” [15] A szovjet irodalomtörténészek gyors ütemben tárják fel Jeszenyin és a kor viszonyát, művészetének értékeit, szépségeit. P. F. Jusin [16] egyéni kutatásaiból, illetve E. Naumov [17] egy, az ő vezetésével működő kutatócsoport eredményeire támaszkodva írt könyvet Jeszenyinről. Az összegző érvényű monográfia, amely az eddigi eredményeket hasznosítva szintézist teremt, még várat magára.

Költészetének korszakolása nem hozott még megnyugtató eredményt. Leginkább az alábbi periodizációval találkozunk, amelyet több szakaszra bontanak a kutatók, többek közt P. F. Jusin is: I. 1910—16; II. 1917—1923; III. 1924—1925. Egyértelmű szakaszhatárok ezek. Az első az indulás és az első verskötet megjelenésével, a Virasztással zárul. A második a proletárforradalom évével indul, a társadalmi átalakuláshoz való viszonyulás pozitív változása jellemzi Jeszenyin líráját: eljut a forradalom igenléséig, a változás szükségszerűségének felismeréséig. Az érzelmi hazafiság azonban mindvégig meghatározója — és az eszmei fejlődés bizonyos fokán gátja — lesz világnézetének. A korszakolás is az eszmei, esztétikai és szociális fejlődés szempontjaihoz igazodik. [18] A harmadik időszak a legtermékenyebb, ekkor talál rá a puskini líra örökségére, folyton törekedve a költői eszközök gazdagítására, tökéletesítésére. Ekkor szaporodnak meg a történelmi-forradalmi témájú alkotások.

Az indulás éveinek lírája a meghitt szépség lelkes dalosát mutatják, aki formai tökélyre tett szert, a nép érzésvilágát művészi erővel tudja visszaadni. Korai verseiben az idill mellett a fájó realitások is megjelennek. Költői hangja ekkor még inkább üdeségével mint gazdagságával, változatosságával hat. Tapasztalata is eléggé ösztövé, szűk élménykörre korlátozódik. Élményforrásai elementáris erejűek. Gyakran életképet, zsánerképet rajzol az esti faluról, tájról. A megelevenedő állóképben felvillanó jókedv azonban sokszor megfoghatatlan szomorúságra vált át a zárósorokban: *Este, este; Mocsár sóhajt; Erdőn által ment anyám.*

Nagy és szinte egyetlen témája a hazává szélesedő szülőföld, amelyet a képzelet is nehezen tud befogni, de amelyben hinni kell:

Ésszel Oroszhont fel nem éred,
mérővesszővel fel nem méred.
Különös táj, párját nem leled,
Oroszhonban csak hinni lehet.

Ez a nagy hazaélmény sugárzik festői, képekben gazdag korai költészetéből. A „napfény-boglya völgy vizében” elterülő szülőföldről álmodik, gyakran az elszakadás érzése szüremkedik boldogságérzésébe. (Rólad álmodom, Szülőföld).

Gogol a *Holt lelkekben* írja, hogy a végtelen Oroszhon találhatta csak ki a „madárröptű trojkát”, hiszen itt akkorák a rónák, hogy „belevakul az, aki meg akarja számlálni a versztákat”. [19] Jeszenyin hasonló önfeledtséggel, csodálattal beszél a végtelen rónáról, hullámozó búza- és rozsmezőkről, az idővel, a széllel versenyző, száguldó trojkáról. Látásmódjának modernsége megkapó, utánozhatatlan festőiséggel elevenedik meg a ter-

mészet minden évszakot megidéző verseiben. A téli havas tájat nem hó borítja, hanem „hattyúserreg ül rajta”; nyáron „alma és méz szaga leng át” a tájon, a nyári estén „pipacsvörös alkonylángot csobogtat tükrén a tó”. A nyírfa és a fűz kedvelt motívum, jelképes értelmet nyer mindkettő: a nyírfák fehér gyertyaszálak, fönny a dombon „nyírfagyertya hold ezüstben áll, mereng”, a barázdából illat csordul, szélét arany rezedák szegélyezik, rájuk hajolva „Imát morzsol fűzapáca olvasóján, zöld füzérén”.

Mozgalmasság, frissesség, panteisztikus meghittség van jelen verseiben.

„Szikkadoz a mélyút árka,
domb tövén galóca korhad;
szellő fut, veres szamárka
kövér réten csatangolhat.

Csordul édes gyantaillat,
párát sóhajt kék-arany tó;
egy veréb zsoldárt tanulgat,
fűzfaág a gyertyatartó.

(Szikkadoz a mélyút árka)

„Túnt tavasz meséjének áldoz”, „Lombok zöld templomában”, amelyben „füzek olvasót tartó sora térdel”. (Lombok zöld temploma). A napfelkelte Jeszenyinnél így jelenik meg: „Piros almát emel az égre / a hajnal hűvös tenyerén”. (Elindulok). Az alkony a fény aranyával vív naplementekor. A kölykeitől megfosztott kutya fájdalmában a szikrázó úrbe mered, s felvonít a holdra:

S mint akinek kenyér helyett
kötődő kéz követ hajít:
hullatni kezdte lassan a hóba
szeme arancsillagait . . .

(A kutya)

Mindent a szülőföldhöz viszonyít, ez az egyetlen anteuszi talaj, a bizonyosság pontja, ahonnet sorsot, világot nézni és mérni lehet. A tőle való elszakadás a pusztulást vonná maga után, a kutyák vonítanak a siratót, de a természet is kifejezné megdöbbenését:

„megáll a hold a tó felett
evezőjét a vízbe ejti . . .
Oroszföld tovább sír, nevet,
s hogy voltam egyszer, elfelejti.”

Nemcsak a tájban gyűlik a szik az évek során, a költőben is felhalmozódott „a keserű szikes bánat”. A virradatot: „Amikor a háztetőn a hajnal / macskamódra, lustán lépeget”, az eredetiben „Amikor a hajnal a tetőn, mint a macska mossa mancsával száját”, önmagát kimondó kép érzékelteti *Bokraink közt* c. versében. Gyakori az éjszaka képei közt felbukkanó holdmotívum, nem romantikus kellék, jelképes értelme van: „fáradt lovas a vén hold / csöndesen baktató”; „Mint dagadó cipó, a tájra / úgy domborul a sárga hold” (Eső és fürgeteg hazája). Megjelenik a csillag,

amely nem sorsanalógiát juttat a költő eszébe, hanem a termő szilvafát: „Lassudan ringó felleg-ágon / a csillag: érett szilvaszem”. A keleti építészet jellemző, aranykupolás templomai sajátosan kapcsolódnak a fogyó jelenhez és növekvő múlthoz: „Napok, aranykupolák felettem, / álmaim iszákját hordozom”. (Énekelj!)

Az orosz líra legszebb szerelmi-ciklusában, a *Perzsa motívumokban* Shaganéhoz intézi szavait, kimondva, hogy a ciklust nem személyes perzsa élmények, hanem orosz szerelmi élmények ihlették:

Nem jártam az Aranyszarv-öbölben,
róla hát beszélni nem tudok.
Szemed nyílt ki tengerként előttem:
kéksugarú, tündöklő titok.

A ciklus darabjainak, mint oly sok Jeszenyin-versnek, a címét a kezdősor adja. Nem adott a költő zászlóként lobogó címet ezeknek a hangulatukkal, szépségükkel megragadó verseknek, amelyekben az idő rokkáját a napok pergetik, s az orkán úgy sír, mint a cigányhegedű.

III.

Ha Jeszenyin elődjait keressük, a legnagyobbakat kell megemlítenünk: Puskind, Lermontovot, Tyutchevet, aztán a származásra is népi Kolcovot. De mások is hatottak rá: *Belij* a gondolat kristálytisza megformálásával, *Blok* és *Kljujov* az átható, kemény önérzetet is természeti harmóniába oldó líraisággal, zeneiséggel. Legnagyobb tanítómestere a nép volt. Őseinek szellemi örökségét újította meg: a népballadát és a népdalt.

A nagyszülői nevelés és az iskoláztatás révén mélyült el benne az egyházi énekek hatása, amelyeket szervesen beépített kifejező eszközei közé. A mi lírikusaink közül hangban, témavilágban bármennyire is Juhász Gyulát idézik a Jeszenyin-versek, mégis Ady a legrokonabb vele. Ady élte oly tüzesen, gyötrődve magyar-voltát — számára is ez jelentette a csillagokhoz vezető utat —, mint Jeszenyin a szülőföld-élményt. Ady költészetében személyes élmény és történelem lobbant lírává. Amit a magyarság Adynak, azt jelenti a szülőföld-élmény Jeszenyinnek. Gyakran rokon megoldásokat is találunk költészetükben: az önmagukat kimondó, telitalálatszerű képeket, hasonlatokat, metaforákat.

Jeszenyin számára a legszentebb a kitáguló szülőföld képe: Oroszország, a „lágymosolyú haza”, az „erős menedék”. Egy rövid idézet is bizonyítja, hogy az ő számára szülőföld és haza egyet jelentett, egymástól elválaszthatatlan ikerfogalom volt:

„Szülőföld, te árva!
Elhagyott hazám!”

Jeszenyinnél a népi egybefonódik az eredetivel, amint Herder is értelmezte a népit és eredetit. A falu ünnepi hangulata a költő egyéniségének szűrőin átszinezve, egyénítve jelennek meg: így járul a népdalok hangula-

tához a sajátos jeszenyini atmoszféra, amelyet a művészi jelzőhasználat is segít elmélyíteni: Заиграй, сыграй, тальяночка малиновы меха. / Выходи встречать к околице, красотка, жениха. / Васильками сердце светится, горит в нём берюза. / Я играю на тальяночке про синие глаза.

A harmadik sor szemléletében már kifejezetten műköltőre vall.

Az orosz népdal, ballada, mese mellett sokat merített Jeszenyin a régi orosz irodalom ősi kincsesházából. Русь с. versében hazaszeretete békevággyal együtt jelenik meg:

Понакаркали чёрные вороны: / Грозным бедам широкий простор /

Крутит вихорь леса во все стороны. / Машет саваном пена с озёр.

A háború szörnyűségeit apokalitikus vízióval érzékelteti. Az Igor-ének hatása szembetűnő a látásmódban, a kifejezési formában, szó- és motívumrokonságban.

A „Машет саваном пена с озёр” kifejezés egy másik forrásra, a vallás, a biblia szókincsére is utal. Tudjuk, hogy nagyapja szombatonként, vasárnaponként a bibliát és a szentek történeteit olvasta unokájának, nagyanyjával pedig — amint a költő is írja — Oroszország szinte minden kolostorát zarándokként járta be. Ez a korai hatás motívumaiban végigkíséri a költészetét, beszüremkedik a szülőföldről, a hazáról, szerelemről szóló versekbe, de fellelhető a forradalmat idéző költeményeiben is. Nem egyedülálló jelenség ez, gondoljunk csupán *Blokra*, a *Tizenketten* c. művének zárórészére.

Jeszenyin maga írja: „... szívesen megtagadnám vallásos verseimet, de azoknak fontos szerepük van, mutatói a költő forradalomhoz vezető útjának”. [20] Máskor így vall: „minden Szt. Miklóshoz, Jézushoz stb. úgy kell viszonyulnia az olvasónak, mint mesei motívumokhoz, mesei elemhez”. [21] Fontosak ezek a vallomások, mert kortársainak visszaemlékezései, aztán a költő halála után megjelent írások egy része is másként értékeli a vallási motívumokat. Pl. *I. Beljajev* Jeszenyint alkatánál fogva a széthulló burzsoá és kispolgári individualizmus képviselőjének tekinti, lírájának alapmotívumait pedig a vallásos és szerelmes versekben látja. [22] Szerinte a vallásos és szerelmi motívum végigvonul az egész életművön. Jellemző, hogy az életmű 3 periódusát is így jelölte meg: vallás—huligánság—halál. Végtelen leegyszerűsítés ez, amely mélyen igazságtalan is. A sok közül még *I. Berezark* véleményére utalunk, aki a költő első korszakát tekinti vallásosnak, amelyben a vallás határozza meg a lírai érzést is. Ő is pozitívista módon számolgatta a vallással kapcsolatos szavakat, képeket, hasonlatokat, metaforákat, és ezekből vont le következtetést. [23]

A bibliai képek Jeszenyinnél költői eszközök, gyakran együtt jelennek meg legfőbb mondanivalóival: a szülőföldről, hazáról, szerelemről szóló verseiben.

IV.

A falu mint útraindító tényező, és a vallási, bibliai vonatkozás önként kínálja az Adyval való összevetést. Ady a hepehupás vén Szilágyban hasonló indítást kapott, szókincsét élete végéig is tudatosan frissítette a

bibliából. De a leginkább közös bennük itt is az, amit Ady Móricznak írt episztolájában így fogalmaz: „Szentírásos ember, kinek szent az írás”. Jeszenyin büszkén vallotta, hogy részegen, ittasan egyetlen sort sem írt le, az írást szent dolognak tartotta. A faluélmény Adynál is bensőséges, megtartó erőt jelent, amelyet beragyog egy felejthetetlen anyakép. De amíg Adynál ez csak egy, nem is a legfontosabb motívum sokszólamú, sokrétű lírájában, addig Jeszenyinnél szinte az egyetlen, amelyhez alárendelten kapcsolódik még a szerelem és az orosz haza motívumköre. Más a két költő versépítkezése is: Adyra az erőteljes hangütés, ellentétre építő feszült szerkezet jellemző, verse a helyzetrajzból robban ki, minden előzményt mellőzve szimbólumokkal teremt atmoszférát és elvezet egy gondolati általánosításhoz. Tehát az intonáció gyakran tényszerű kijelentést tartalmaz, amelyet feszült mondatok követnek, míg a zárósorok elvezetnek egy általános érvényű gondolathoz. Ady lelke van jelen a versben, még a szerkezet is érzékelteti feszültségét, szilajságát. Jeszenyin másképp szerkeszt, oldottabban, a lírai realizmus jegyében. Az átváltásélmény legizgalmasabb, tragikus példája az egész világirodalomban: Jeszenyin és költészete.

Én vagyok a falu utolsó
költője: híd az én dalom.
A nyírfák tömjénfüstöt öntő
búcsúmiséjét hallgatom.
(Én vagyok)

Szovjetország c. versében írja:

A vihar elvonult. Kevesen értük végét.
Sokunk már nem felel hívó baráti szóra.
Járom szülőfalum eláruló vidékét . . .

Se ismerős, se jóbarát.
Kik emlegettek, elfeledtek régen.
S hol hajdanán a szülőházam állt
pernye, útszéli por szállong a könnyű szélben . . .

Köröttem emberek.
Vén arcok, ifjak, rémlik ismerősek.
Kalaplevéve mégsincs kit köszöntsek,
senki szemében otthont nem lelek.

Rab Zsuzsa fordítása

A változás az életformára is kiterjed: a parasztok úgy gyülekeznek, ülnek a tanácsház előtt, mint hajdan a templomkertben. Volt vöröskatona Bugyonnijról, a perekopi átkelésről beszél, a komszomolisták Gyemján Bednij agitkáját éneklik. Csupán utalunk arra, hogy Ady megnyugvást talált mindvégig a falu világában, amely kegyesen várt a „városi bujdosóra”:

Vagyok tékozló és eretnek,
De ott engem szánnak, szeretnek.
Engem az én falum vár.

Majd szól: „Én gyermekem, pihenj el,
Békülj meg az én őszívemmel
S borulj erős vállamra.”

(Hazamegyek a falumba)

A szülőföld szemébe nézve fedezi fel a „Magyar Ugar” sivárságát, de szívén, életerőt adva, a Kalota hídján átvonuló pompás nép is átzubog, a hidat fénybe ölelő júniusi napon. Adyt védte nemesi öntudata is, neki a Tiszák is fajtabeliek voltak, Jeszenyin védtelenül érkezett az irodalomba, kiszolgáltatottabb, sebezhetőbb is volt mindig. Gesztusaikban is van valami mélyen rokon vonás. Ady gesztusai legigazabb életét jelentik, Jeszenyinet szerepjátszásnak szokás nevezni. Pedig ruházatának változása nem érintette a belsőt: amit és ahogyan játszott, az igaz volt.

Ady bohémsége, éjszakai mulatozásai nemcsak személyes, de társadalmi gyökerűek voltak: kellett a semmibe néző révület, mert életét céltalannak érezte. A legmodernebb és legmagyarabb költője volt korának, mégis erkölcstelenséggel, magyartalansággal, érthetlenséggel vádolták. A „mégis morál” [24] nevében a lélek erejét bizonyítva, dacos, kemény elszántsággal a szépre, a dalra hivatkozva programként vallotta: „Mégis csak száll új szárnyakon a dal / S ha elátkozsa százszor Pusztaszer, Mégis győztes, mégis új és magyar.”

Jeszenyin lelkét is megfogták a biborszínű alkonyok, de a falu felett is hasadó piros hajnal nem tudta őt magát átalakítani, hiába várta jöttét és örült érkezésének. Nem ismerte fel, amit Ady úgy fogalmazott, hogy Hunnia piszkos ólját, tisztára seperni csak a munkásosztály tudja. A muzsik-paradicsom kialakított előképe nem valósult meg, nem is valósulhatott. Illúziói hagyták cserben, de nem a jobb, szebb, emberibb jövőbe vetett hite. Jeszenyin és a forradalom kapcsolata bonyolult. Írt gyönyörű művet Leninről, a „Föld kapitányáról”, aki „mint marxista” eszmélkedett, s „egészen lenini módon élt, cselekedett”, aki nem a Sztyenka-féle rendet, nem a Pugacsov-trónt, hanem az „ember-törvénykezést” teremtette meg, aki „világunknak a még nem látott új szárazföldet felfedezte”. Felejthetetlenül megkapó balladát írt a bakui 26 komisszárról, akik mártírhalált haltak a szovjethatalomért.

De az érzelmi hazafiságból csupán a forradalom, a változás szükségességének villanásszerű felismeréséig lehetett eljutni, a teljes azonosulásig nem.

Új ember — mit tagadjam? —
nem vagyok.
Féllábbal beleragadtam a múltba,
és elbotlom a másikkal, ahogy
futok az acél-had után kifúlva.

(Múltba tűnő Oroszország)

Jeszenyin belevetette magát a moszkvai sikátorok, kocsmák világába, körülvették a bohémek, az ivócimborák. De lelkét nekik nem tárta fel, ezért különböznek a baráti visszaemlékezések Jeszenyin verseiben, feljegyzéseiben megőrzött ismeretektől. „Jeszenyin tivornyáinak, vodkába fojtott keserűségének természetesen mélyebb, társadalmi okai voltak.” [25] A tivornyákba, a „zabolatépő éjszakák”-ba, egész lényétől „idegen, hahotázó horda” taszította bele, amelytől folyton szabadulni próbált. A *Kocsmás Moszkva* ciklust sok kutató véleményével ellentétben nagy műnek tartjuk: az öntépő őszinteség, a gyötrő vívódás példátlan remekművének. A *Csavargó vallomása* és a többi ciklusdarab eddig méltatlanul mellőzött, fontos része a Jeszenyin-életműnek: Idézzük csak a nyitányt:

Énekelni nem tud akárki.
S nem tud mindenki almaként
gurulni más elé a sárba.

Szeretném most magam kitárni,
Ez: a csavargó nagy vallomása.

Szerepjátszás? Ha az, akkor életet követelően őszinte, lényegét kimondóan igaz. Ha konfliktusokat lát, hazai rétek trágyaillatára emlékezik, „és fel fogná minden lovacska farkát, / s mint menyasszony-uszályt vinné utána”.

Jeszenyin megértette, hogy „Dalaidal porló nagyapadat — fel nem keltheted”. Elvetette a „kenetlen kordék gyászéneké”-t: a régi Oroszországot.

Sok hasonlóságot lehet kimutatni elődökkel, kortársakkal egyaránt, de csak néhány közismert vonatkozást említünk. A panteisztikus szemlélet. a valóság és a költői én közötti rejtett áramlatok megragadása Tóth Árpáddal is rokonítja, de a Jeszenyin-lírában erősebb a mindent egybemosó nagy költői kitárulkozás, mint akár az *Esti sugárkoszorúban*, amelyben mindent illattá és csenddé szűrte át a dolgok esti lélekvándorlása.

Az elégikus hang, a halkszavúság rokonítja Juhász Gyulával, még tragikus haláluk is összekapcsolja őket, amely sok belső vívódás végét jelentette. De természetes, hogy a finom megfigyelések költői erények csupán, jelzik a tehetség jellegét, nagyságát. Az orosz irodalomban Puskinnál bőven találunk ilyeneket, pl. *Próféta* c. versében, amelyből Szabó Lőrinc fordításremekéből idézünk. Egy szeráf megérinti a költő fülét, megnyitja hallásra. Így hallja: „fényszült angyalok suhogását hallottam és csillagzenét, / a fű növényét...” [26]. Az eredetiben szó szerint „a domboldali szőlővessző sarjának növényét” [27], hallja, tehát még szokatlanabb, finomabb a megfigyelés. Lermontov lírája gazdag a találó megfigyelésekben, pl. *Végrendelet*, *Tölgylevel* stb. De a bensőségesen meghitt költői képre egy régebbi, jellegzetesen orosz tájhoz kötött zsánerkép részletét is idézhetjük, Gyerzsávin *Осень во время осады Очакова* c. verséből.

Дымятся серым дымом дома
Поспешно едет путник в путь...

V.

Jeszenyin lírája öntörvényű, a képalkotás technikájában is sajátos. Két vers kapcsán vetjük össze — vázlatosan — Lermontov és Jeszenyin képalkotásmódját. Tudjuk, Jeszenyin annyira szerette Lermontovot, hogy néhány versét szavalva sírva fakadt, az átélés, a megindultság könnyet csalt szemébe. Lermontov: *A szikla* és Jeszenyin: *Ingoványos erdő* c. verseit elemezzük röviden, a teljesség szándéka nélkül.

Ночевала тучка золотая
На груди утёса-великана;
Утром в путь она умчалась рано,
По лазури весело играя;

Но остался влажный след в морщине
Старого утёса. Одиноко
Он стоит, задумался глубоко,
И тихонко плачет он в пустыне.

Топи да болото
Синий плат небес
Хвойной позолотой
Взвенивает лес.

Тенькает синица
Меж лесных кудрей,
Темным еляч снится
Гомон косарей.

По лугу со скрипом
Тянется обоз —
Суховатой лишой
Пахнет от колёс.

Слушают ракиты
Посвист ветряной...
Край ты мой забытый,
Край ты мой родной!...

Elszunnyadt egy arany fellegecske
kebelén a sziklaóriásnak.
Jókor reggel tovalebent másnap,
játszadozott az égen repesve.

De a helyén hűvös harmatocska
fénylett. A vén, ráncos, szikla mélyen
elmerülve áll a puszta téren,
és magános sorsát siratozza.

Lator László fordítása

Ingoványos erdő,
kéklő ég-lepel.
Tülevéllel csengő
fenyves énekel.

Fák sötét hajában
cinke bujdokol.
Kaszások dalára
gondol a bokor.

Egy szekér a rétről
ballagdál haza,
csordul kerekéből
hársfa jószaga.

Ring a füzek ága
szellő füttyszaván...
Szülőföld, te árva!
Elhagyott hazám!

Rab Zsuzsa fordítása

A szikla és a felhő két motívum, nem különálló képek. A kép egymásra vonatkoztatásukból ered: a magányosság, az illanó öröm, a szétszakítottság képe. Tehát a verskezdő két sorban két motívumból alkot Lermontov egy képet, amelybe belesűríti a vers gondolati tartalmát, lényegi mondanivalóját. Itt csupán két motívumból alkotott, de általában több motívumból kifejlesztett kép jellemző Lermontov verseire. [28] Ebből ered lírájának polifonikus jellege. Természetesen két vagy több gondolati szál egybefonódását értjük ezen és nem kimondottan zenei polifóniát, amelyben a többszólamúság több önálló dallam egyidejű megszólaltatása is lehetséges.

Az irodalomban nem valósítható meg az egyidejű megszólaltatás, csupán az előadásban, kórusfeldolgozásban. A zenében a szólamok egyidejűleg csendülnek fel, a hallgató analizálva jut el az egyes szólamokig, azok összefüggéseikhez. A versben a motívumok egymás után jelennek meg és az olvasó tudatában, képzeletében szintetizálódnak. A szintézis folyamán tárulnak fel az összefüggések. A jelen esetben a szikla és a felhő egymáshoz viszonyításából: az illanó öröm, a szétszakítottság, az elhagyatottság, az egyedüllét, amely egy múltó éjszaka boldogsága után még sajnóbb, égetőbb fájdalmat okoz. A magány a megízlelt boldogság után riasztóbb, gyötrőbb, a sziklát is könnyekre fakasztja. A kulcsszó az одинокий, amelyhez a végső mozzanat, a szikla sírása társul.

Lermontov mesterien mélyíti a képet, a mondanivalót. Pszichologizálja a két természeti jelenséget. Összetett, több érzéki síkot is megmozgató kifejezésekkel dolgozik, felhasználja a kettősséget: a hajnali harmat képe tűnik fel, amelyet a szikla érzésvilágát, szemléletét követve a tovaillanó boldogság-felhő nyomaként láttat. Természetesen a felhőknek nincs nyoma a parti fővényben. Itt történik a pszichologizálás folyamata: „задумался глубоко и тихонько плачет он...” Lermontov érzékelteti a felhő kellemes látogatása után még keserűbbé váló egyedüllét tudatosodását. A tudatosodási folyamat eredménye: „тихонько плачет он в пустыне.”

A sírás fiziológiai jelenség, egy lelki folyamat látható szimptomája. Itt természetesen elvont jelenség, de az olvasó a szikla sírásával, a könnyekkel együtt a tovatűnő felhőske nyomán keletkezett harmatcseppek képét is asszociálja. Lermontov az ellentétezt nemcsak érzelmi síkon, hanem a nemek szerint is megteremti: утёс-гуча: задумался-ночевала. Tehát Lermontov több motívumból alkot, fejleszt ki tudatosan, — vagy képalkotói tehetségének spontaneitása nyomán — fontos mondanivalót művészi formában kifejező képet.

Vizsgáljuk meg Jeszenyin képalkotásmódjának jellegzetességeit a választott rövid versben. Köztudott, hogy Jenyeszin a lírai impresszionizmus sajátos képviselője. Valóban a pikturában kialakuló impresszionizmusnak, a szenzualizmus művészi megfelelőjének irodalmi mintapéldája ez a vers.

A cél: az érzéki benyomások töretlen visszaadása, a költő és a valóság, a látvány közti rejtett áramlások, kapcsolatok megragadása, az örökkön mozgó-változó világ pillanatnyi mozdulatlanságának ábrázolása. A festészetben a precíz naturalizmust a fényittas plain-air helyettesíti, így a képek derűs, napsugaras, szabadlevegős jelleget kapnak. Az ábrázolás változik; nem a tárgyi valóság lesz fontos, hanem egy hangulat, amelyet a látvány kivált, sugároz.

Jenyeszin sajátos látásmódja mélyen rokon a lírai impresszionizmussal. Természetesen líraiságon az érzelemteni, bensőséges ábrázolásmódot értjük, amely lágy festőiséggel, atmoszférikus hatásokkal együtt jelenik meg. Jellemző a szubjektív kifejezés, az ábrázolás igénye minimális.

Az impresszionista „foltokban-látás és -festés” rögtön észrevehető. Az ingoványos erdőre ráboruló kéklő ég-lepel — a vízszintes és függőleges — két térdimenzió, mindössze két ecsetvonásból áll. Aztán megjelenik a zsánerkép elengedhetetlen motívuma, az epikus-elem. A kép megelevenedik, az élet jeleivel telítődik: fák sötét hajában cinke bujdokol, kaszások dalára gondol a bokor. Az állóképben feltűnik a hazaballagdaló szekér, amelynek kerekéből hársfa jószaga árad. A szülőföld képe a zárórészben a haza képévé tágul, a tőle térben történő elszakadás felcsendíti az elégikus hangot, amely a befejező sorokat átszínezi, elégikus árnyalatúvá teszi.

Tipikusan impresszionista képalkotás ez. A finom megfigyelések erősítik a meghitt hangulatot, pl. a hársfából készült kerékből árad a hársfa jószaga. Nemcsak a láttatás, de más érzéki síkot is bekapcsol, asszociál az olvasóban. A hangok finom hangellentézés formájában a táj derűjét és melankóliáját is érzékeltetik. A 6-os és 5-ös sorok váltakozásában a mély és magas hangrendűség is szabályosan változik:

Leginkább Juhász Gyula: Tiszai csönd, Magyar táj magyar ecsettel című versét idézi a képalkotási mód, a versépítkezés. Az impresszionizmus jellemző eszköze, az ecset már a címbe is bekerül, a versben pedig „Az alkonyat, a merengő festő fest”.

Jeszenyinre nagy hatással voltak a szimbolisták. Köztudott, hogy 1919-ben ő is aláírta az imaginisták kiáltványát [29], amely a művészet apolitikus, formalista és nemzetek fölötti jellegéről szólt. Vezérüknek szerették volna megtenni, de ettől a vezérségtől Jeszenyin folyton menekült. A szimbolizmus hatására erősödtek fel a pravoszláv vallásból kölcsönzött motívumok és képek is. Metaforáinak, hasonlatainak kidolgozása a szimbolistákéhoz hasonlít, de az anyaga teljesen más. [30] A szimbolisták hatása jelentkezik az érzések, színek, hangok finom visszaadásában is. Például azt, hogy hullanak a falevelek, így fejezi ki: „Veres kanca az ősz, sörényét szerterázza”. K. Zelinszkij [31] mutat rá, hogy két kedvenc színe volt: a kék és az arany, jelentésgazdag mindkettő. A *kék*, a gyengédség, távoli szépség, a vágy jelképe, az *arany* a színgazdagságé, az életteljességé, néha a tiszta, búcsúzó életé. A *tölgy* a hosszú élet, a *fenyő* az egyenesség, a *berkenye* a szomorú nő, az *almafa* fiatal leány, *almát szakítani* — randevúra járni, a *nyírfa* — a női tisztaság szimbóluma. A szimbólumoknak nemcsak jelentésük, hanem a vers struktúrájában elfoglalt helyük is funkcionálisan fontos.

Feltáratlan még Jeszenyin és a szimbolizmus kapcsolata, [32] de az eléggé zárt rendszert alkotó szimbolista elemek vizsgálata az eddiginél sokkal jelentősebb kölcsönhatásra mutat. Jeszenyin, akiről Gorkij mondta, hogy „nem is ember, hanem a természetnek egyenesen a költészet számára teremtett eszköze”, valóban sokféle hatást asszimilált költészetébe és ebből teremtette meg kifejező eszközeinek szintézisét a szülőföld, a haza, a szerelem nagy mondandóihoz.

VI.

Önéletrajzi mozzanat, hogy a költő egyszer vonaton utazva látta, hogy a vasparipával egy pejcsikó akar versenyt futni. Együttérzően nézte az egyenlőtlen küzdelmet, múltnak és jövőnek egyenlőtlen erőpróbáját. Két verse is őrzi élményét:

Bolond, bolond multság!
Hová, hová szalad?
Legyőzte az acél-lovasság
az élő lovakat.

(Negyvennapos engesztelés) [33]

A másik versben a vasparipa átvágtat a földeken: „Kalászlovak fejüket lehajtják / nekik a régi gazda kell” — írja a költő *Én vagyok* c. versében, a falu utolsó költőjeként.

Sokan megfeledkeznek arról, hogy Jeszenyinben eleven volt a tisztázó szándék, nemcsak irodalmi, esztétikai problémákkal kapcsolatban, hanem a politikai-társadalmiakkal is. Az „őstehetség” műveletlensége, fejlődésképtelensége, mint annyi minden vele kapcsolatban, szintén legenda — amint Ady, Krúdy stb. műveletlensége is az. Jeszenyin maga ír arról, hogy a forradalom hatására megváltozott szemlélete, kiábrándult „a nyomor Oroszországból”, [34] és hitt abban, hogy nemcsak értelmével, de művészetével is közel kerül a kommunisták művészetéhez.

Ez csak időlegesen történt meg, vívódásait sikertelen házasságok, szeretlen, fájó szerelmek, tivornyák fokozták. Életének utolsó éveiben, amikor látszatra rendeződött körülötte az élet, már meggyengült egészséggel, megfáradt életerővel állt a problémák sűrűjében. Szerette volna erősnek látni hazáját. „Vesztett lovas hajszolt lova, / habos szügyű paripa voltam”, „vándora poros dűlőutaknak”, de töretlenül hitte, hogy az új társadalomban „szilajszavú dala tömör zengéssé komolyodik”. Nem sikerült neki önmaga átformálása, hogy újabb időket értsen és éljen, dalaiban megörökítsen.

1925. december 27-én, a leningrádi „Angleterre” szállóban, ma „Leningradzkaja”, megírta híres búcsúversét. A búcsúintés gesztusa tartalmában összecseng tündöklő társának, József Attilának soraival: „Éltem, és ebbe már más is belehalt”, — „... nem új dolog meghalni a földön, / és nem újabb persze, élni sem.” Gyengédsége nem gyengeségből fakadt, természetből fogva érzékeny alkat volt, a szülőföld, haza- és népszerűséget élettel és halállal megpecsételt példáját hagyta örökül olvasóinak.

Mindössze 30 évet élt, szerencsésebb kortársai közül néhányan még ma is élnek és alkotnak, ő pedig már 50 éve halott. De költészete legendáktól tisztultan újra éltető forrássá vált. Életműve, amely egyre inkább közkinccsé válik, széles néprétegeket nevel az esztétikai szépre, az erkölcsi jóra, múlhatatlan hazá- és szülőföldszeretetre, a haza népének szolgálatára. A *Bokraink közt*, a *Pugacsov*, a *Fekete ember*, az *Anna Sznyegina* stb. jelzik, hogy még mire lett volna képes ez a páratlan géniusz.

E. Naumov írja: „Jeszenyin mindössze 30 évet élt. De a nyom, amelyet a szovjet költészetben hagyott, annyira mély, hogy nem törölhetők ki sem néhány süket és vak kortársának erőfeszítései, sem az elkövetkező évtizedek, amelyekben érezhetően megmutatkozott a költő iránti előítélet és bizalmatlanság.” [35] Költők egész sora, élükön Vinokurovval őt vallja mesterének. A szépség, az őszinteség dalosát, [36] a költészet csodáját látják benne és művészetében, Jeszenyintől tanulják a szavakat érteni, a szülőföldet és az igazságot szeretni. [37]

JEGYZETEK

- [1] Vö. Czine Mihály: Népi irodalom, Jelenkor, 1969. 7. sz. 628. o.
- [2] Uo. 628. o.
- [3] Németh László: Lorca színpada, Nagyvilág, 1957. szept. 899—918. o.
- [4] Uo. 917. o.
- [5] Uo. 917. o.
- [6] Sütő András: Istenek és falovacskák, Bukarest, 1973. 15. o.
- [7] Baránszky Jób László: Tamási Áron, Alföld, 1966. 12. sz. 55. o.
- [8] Az elnevezést az akadémiai irodalomtörténet szerint használjuk.
- [9] Александра Есенина: Родное и близкое, Москва, 1968. 5. стр.
- [10] Vö.: На родине Есенина. Москва, 1969. 7—8. o.
- [11] Советская литература. Москва, 1968. 153. o.
- [12] П. Ф. Юшин: Сергей Есенин. Москва, 1969. 22. o.
- [13] Uo. 22. o.
- [14] Советская литература, ua. 152. o.
- [15] П. Ф. Юшин: С. Е., ua. 9. o.
- [16] P. F. Jusin Jeszenyin-monográfiája és tanulmányai.
- [17] E. Наумов: Сергей Есенин, Лениздат, 1969.
- [18] P. Ф. Юшин: С. Е., ua. 14—16. o.
- [19] Szergej Jeszenyin, Вр. 1955. 15. o. Köllő Miklós előszava.
- [20] Vö.: Советская литература, ua. 159. o.
- [21] Uo. 159. o.
- [22] Vö.: П. Ф. Юшин: С. Е., ua. 22—23. o.
- [23] Uo. 23. o.
- [24] Vö.: Király István: Ady Endre. Вр. 1972. I. k. 207—216. o.
- [25] Héra Zoltán: Szergej Jeszenyin. Nagyvilág, 1959. 3. sz. 406. o.
- [26] Vö. Klasszikus orosz költők. Вр. 1966. 206. o.
- [27] Vö. А. С. Пушкин: Лениздат, 1968. 137—138. o.
- [28] Vö. Szőke György, Lermontovról szóló kandidátusi értekezésének tézisei. Különnyomat.
- [29] Советская литература, ua. 162. o.

- [30] Hagymány és újítás, Bp. 1966. 88. o.
 [31] Uo. 88. o.
 [32] P. F. Jusin és E. Naumov foglalkozik vele részletesebben az említett két könyvben.
 [33] A fordításokat Szergej Jeszenyin versei, Bp. 1972. alapján közlöm, az orosz nyelvű szakirodalomból vett idézeteket a saját fordításomban.
 [34] Héra Zoltán: uo. 404. o.
 [35] E. Наумов: С. Е., ua. 3. o.
 [36] Vö.: На родине Есенина, ua. 58—62. o.
 [37] Uo. 58—63. o.

СЕРГЕЙ ЕСЕНИН И ЛЮБОВЬ И ВЕРНОСТЬ К РОДНОМУ КРАЮ В ЛИТЕРАТУРЕ XX-ОГО ВЕКА

Иштван Ч. Варга

В настоящей статье рассматриваются вопросы, связанные с творчеством Лорки, Сергея Есенина и так называемых „народных” писателей венгерской литературы XX-ого века. Автор статьи определяет сходство и различие между этими поэтами по их верности и любви к родному краю и народу. В этом заключается ведущая мысль статьи.

Основная часть статьи посвящена анализу творчества Сергея Есенина. Анализируя особенности лирики Есенина автор статьи пытается наметить важные черты характера поэта. В статье рассматриваются наиболее актуальные вопросы (структура стиха Есенина, религиозные мотивы, влияние имжинистов). Основная цель статьи — определить сходство упомянутых выше поэтов, и дать обзор самых характерных черт есенинской лирики.